Dana-Luminița Teleoacă

O POSIBILĂ MODALITATE DE ABORDARE A FONDULUI LEXICAL NEOLOGIC ÎN TEXTUL BISERICESC MODERN

1. PRECIZĂRI PRELIMINARE

Într-un studiu relativ recent (v. Teleoacă 2012a), având drept corpus de lucru un număr de patru versiuni biblice[1], ne propuneam să urmărim gradul de arhaicitate al textului biblic actual, în speță neotestamentar (*Evanghelia după Matei*), într-o cercetare comparativă 'ortodox / catolic / protestant'. Aspectele lexico-semantice tratate aici (problema arhaismelor lexicale, termenii rari şi cei aparținând unui fond lexical mai vechi al limbii române, sensuri arhaice şi specifice textului bisericesc, termeni/ semantisme specific populare, exprimarea perifrastică) demonstrau cu prisosință propensiunea deosebită a versiunii de cult ortodox pentru cultivarea, inclusiv în etapa actuală de evoluție a limbii române, a 'arhaicului', nu de puține ori cu conservări semnificative la nivel popular/ regional. Abordarea problemei conservatorismului lingvistic al unui text (bisericesc) exclusiv din perspectiva faptelor arhaice de limbă este însă una unilaterală, de aceea impunându-se coroborarea acestui tip de demers cu acela consacrat investigării fondului lexical neologic în limitele aceluiaşi cadru discursiv. Este şi ceea ce ne propunem în prezenta contribuție, pornind de la acelaşi corpus de texte ca cel considerat în investigația anterioară. În acest context, atenția ne va fi reținută de distribuția specifică a unităților lexicale/ frazeologice neologice în fiecare dintre cele patru versiuni evanghelice, demers prin care am încercat să schițăm (şi) o posibilă metodologie de abordare a problemei neologiei în textul bisericesc actual.

[1] Este vorba despre: *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988, versiune ortodoxă (BO), *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, 1980 (BI), *Biblia sau Sfânta Scriptură. Vechiul şi Noul Testament*, 1990, versiune protestantă (BP), respectiv *Noul Testament Catolic,* 1992 (NTC). Cât priveşte *Biblia de la Ierusalim* (BI), trebuie spus că, deşi lipsită de orice indicație de validare din partea vreunei autorități ortodoxe (tipicul „tipărit/ -ă cu binecuvântarea" urmat de numele unui arhiereu şi de menționarea demnităților lui) şi prezentând indiciile editării de către o societate protestantă, această versiune promovează, aşa cum vom avea ocazia să constatăm pe parcursul analizei noastre, un cod care sugerează o puternică tendință de înscriere în tradiția literaturii ortodoxe de limbă română, având în mod evident o predilecție pentru arhaism, împinsă din nefericire până dincolo de caracteristicile autentice ale vechiului scris bisericesc românesc. Tocmai această deliberată opțiune pentru arhaism ne-a determinat să includem în comparație acest text, ca o modalitate de delimitare între diverse trepte de tradiționalism lingvistic.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

2. DISTRIBUȚIA FONDULUI LEXICAL NEOLOGIC ÎN CELE PATRU VERSIUNI BIBLICE (BO, BI, BP, NTC)

2.1. ÎMPRUMUTURI PROPRIU-ZISE

În cercetarea de față, soluțiile etimologice au fost indicate prin coroborarea informațiilor consemnate în următoarele surse lexicografice: CDDE, CDER, DEX 1998, DÎL-R, DN, MDN, MDA (I, II), PEW, REW şi TDRG (I, II, III), pentru discuția noastră prezentând relevanță conceptul de ʻetimon direct', iar nu acela de ʻetimon îndepărtat'. Precizarea îşi dovedeşte utilitatea având în vedere faptul că sunt situații în care termeni greceşti la origini au pătruns în română prin filieră neolatină, cel mai adesea prin limba franceză, în consecință aceştia fiind incluşi în inventarele noastre neologice (cf. *infra, satan, eunuc, paralitic, taxă, prozelit* ş.a.).

Am inclus în lista noastră şi termeni care, la prima vedere, nu au nicio legătură cu conceptul de ʻneologism'. Este, de pildă, cazul adj./ subst. *lunatic* (cf. *infra*), termen moştenit (cf., de exemplu, PEW 996 sau CDDE 1020), cum demonstrează, printre altele, prima atestare a acestuia [sec. al XVI-lea], respectiv varianta *lunatec*, consemnată în textele vechi (v., de exemplu, BIBLIA 1688 4:24), şi, foarte probabil, reintrat în limbă, în epoca modernă (printr-un împrumut savant, cf. varianta modernă *lunatic*), aspect care legitimează includerea sa în dicționarele de neologisme ale limbii române (cf. DN, MDN) şi nu numai[2].

În principiu, am considerat neologic orice termen din versiunile biblice supuse investigației cu etimologie latină savantă / neolatină (în speță, franceză, mai puțin italiană) / latino-romanică, dar şi termeni cu etimologie multiplă, pentru care s-a propus, pe lângă o serie de soluții etimologice (greaca, germana ş.a.), şi explicația prin „latina savantă"/ „neolatină" / „latino-romanică"[3]. Se înțelege că în aria noastră de cercetare au intrat inclusiv derivatele pe teren românesc de la astfel de termeni, respectiv o serie de calcuri semantice şi structurale (unități lexicale, dar şi frazeologice) realizate după model (latino)-romanic.

Prin urmare, este vorba despre o serie de cuvinte din categoria celor care „au schimbat aspectul limbii române, *încadrând-o din nou în spiritualitatea romanică*

[2] Explicația prin latina savantă şi prin franceză apare şi în DEX, respectiv în MDA (A–ME) 2010. De precizat şi faptul că lat. *lunaticus* figurează în REW 5165 cu descendenți exclusiv în logudoreză şi în corsicană, realitate lingvistică ce pledează în favoarea posibilității împrumutării termenului latinesc menționat, într-o etapă ulterioară, în majoritatea limbilor romanice.

[3] Punctul nostru de vedere este în conformitate, de exemplu, cu principiile care au guvernat întocmirea inventarelor lexicale din DÎL-R, lucrare lexicografică în care statutul de „împrumut latino-romanic" este asociat inclusiv cu termeni pentru care s-a propus etimologia multiplă, mai exact şi cu unități lexicale raportabile din punct de vedere etimologic deopotrivă la latină (aspectul cult, savant) / o limbă neolatină, cât şi la un idiom neromanic (cel mai adesea, germana, maghiara, neogreaca, polona, rusa sau vechea slavă) (v. DÎL-R: 11 sq.). Cât priveşte împrumuturile cu etimologie latino-romanică sau neogrecească, în lucrarea citată se vorbeşte despre „termeni latino-greceşti", identificabili îndeosebi în scrierile autorilor care cunoşteau în egală măsură latina şi greaca (cf. *ibid.*, 18 sq.).

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

şi îndepărtând-o de comunitatea balcanică (s.n.), în care o înglobase mai ales cultura ce venea din Bizanţ" (Puşcariu 1976 (I): 415). Cum se ştie, calitatea de cuvânt nou se pierde cu timpul, iar ceea ce a fost cândva „neologism" devine termen de uz general, uneori, din diverse motive, putându-se chiar arhaiza. Aşa s-a întâmplat cu multe grecisme şi turcisme, precum şi cu o serie de împrumuturi din neogreacă; unele dintre exemplele care apar *infra* (cf. *a libera* şi *a conlocui*) validează aceeaşi observaţie, desigur într-un grad (mult) mai mic, şi cu referire la unii termeni de proveniență neolatină (se pare că împrumuturile lexicale de origine latino-romanică nu-şi pierd calitatea de neologisme în limba română decât dacă încetează propriu-zis să mai fie folosite[4]).

Uneori, ne confruntăm cu o situație paradoxală, pe care însă se cuvine să o luăm ca atare; astfel, devenind *cuvinte internaționale* şi fiind *termeni de cultură şi de civilizație,* o serie de împrumuturi continuă să rămână neologisme din punctul de vedere al lingvisticii româneşti, deşi unele dintre ele au în limba noastră o vechime de cel puțin două secole (este inclusiv situația unor termeni de proveniență latino-romanică, nu numai a unor grecisme). Sunt aspecte ce susțin necesitatea coroborării criteriului „cronologic-etimologic" cu cel „cultural", respectiv cu cel al „difuzării" unui termen în diverse arii lingvistice. În acest context se legitimează includerea în inventarele noastre a unor termeni (în speță, de origine latino-romanică) intrați în etape diferite în limba română, dar şi a unor lexeme care, într-o perioadă mai veche, au putut fi împrumutate din greacă, pentru ca ulterior, aceiaşi termeni să fie reîmprumutați dintr-un idiom romanic (cel mai adesea franceză) (cf., de pildă, *public, națiune, sanctuar, figură, inscripție, spirit, jandarm, a practica...*, dar şi *demon*, *demonizat*, *epidemie, filacteriu, genealogie, profet, prozelit* etc.)[5].

Prezentăm în cele ce urmează inventarul termenilor neologici, în ordinea excerptării acestora din cele patru versiuni biblice incluse în studiul nostru comparativ.

genealogie (fr. *généalogie,* lat. *genealogia*): „*Genealogia* lui Isus Hristos, fiu al lui David, fiu al lui Avram" (NTC 1:1; cf. şi BP) // BI, BO: *neam*; ***deportare*** (fr. *déporter,* lat. *deportare*): „… pe timpul *deportării* la Babilon" (NTC 1:11) // BI, BO, BP: *strămutare*; ***profet*** (fr. *prophète,* lat. *propheta*, gr. *prophetes*)[6]: „… care spune prin gura *profetului*…" (NTC 1:23; 2:5) // BI, BO: *prooroc*; BP: *proroc*; cf. şi vb. ***a profeți*** (< *profet*): „Oare nu în Numele Tău *am profețit* şi nu în Numele tău am scos demoni...?" (NTC 7:22; 11:13; 26:68) // BP: *a proroci*; BO, BI: *a prooroci*; ***a se informa*** (fr. (*s'*)*informer*, lat. *informare*): „Mergeți şi vă *informați* cu deamănuntul despre copil..." (NTC 2:8) // BI, BO, BP: *a cerceta*; ***public*** (lat.

[4] Aceasta, spre deosebire de situația multor grecisme sau/ şi turcisme care intră într-un fond lexical pasiv, în condițiile în care referenții evocați de aceşti termeni cad în desuetudine.

[5] Discuția va fi aprofundată *infra*, sub **3**.

[6] Atestat relativ târziu, anume în anul 1825 (cf. TDRG III, unde *profet* este explicat prin italiană şi franceză; în MDA [II] se acceptă soluția latină şi franceză).

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

publicus, fr. *public*): „Pregătirea activității *publice* a lui Isus” (subtitlu cu care se deschide capit. 3, NTC); ***activitate*** (fr. *activité,* lat. *activitas, -atis*): „*Activitatea* lui Isus în împrejurimile Galileii” (NTC, p. 140) // în celelalte versiuni: *lucrare, fapte*; ***demonizat*** (fr. *démonisé*)[7], ***lunatic*** (lat. *lunaticus,* fr. *lunatique*)[8], ***paralitic*** (lat. *paralyticus,* ngr. *paralitikós,* fr. *paralytique*), ***posedat de demon*** (fr. *posséder,* fr. *démon*): „pe *demonizați* şi *lunatici*” (BO 4:24); „*posedați de demon* şi *paralitici*” (BP) // BI: *îndrăciți şi slăbănogi*; cf. şi „Doamne, ai milă de fiul meu, căci este *lunatic* şi mult suferă” (NTC 17:5); ***predică*** (< *a predica* < lat. *praedicare*): „*Predic+ a* lui Ioan Botezătorul” (subtitlu capit. 3, NTC); „*Predica* de pe munte” (BO, capit. 5) // BI, BP: *cuvântare*; cf. şi vb. ***a predica***: „În zilele acelea apare Ioan Botezătorul, care *predică* în deşert Iudeilor[9]” (NTC 3:1; 11:1); „Evanghelia aceasta a împărăției *va fi predicată* în toată lumea” (BP 24:14) // BO, BI: *a se propovădui, a fi propovăduită;* cf. şi ***predicator*** (fr. *prédicateur*): „Răsplata celor ce primesc *predicatori*” (NTC, p. 127); ***sandală*** (fr. *sandale*): „eu nu sunt vrednic nici să-i duc *sandalele*” (NTC 3:11; cf. şi *ibid.,* 10:10) // BP, BO: *încălțăminte;* BI: *încălțămintele*; ***reparat*** (fr. *réparer,* lat. *reparare*): „Văzu alți doi frați, [...], la *reparatul* rețelelor” (NTC 4:21) // BI, BP: *a cârpi*; BO: *a-şi drege*; ***barcă*** (it. *barca*): (utilizat în textul catolic în alternanță cu termenul moştenit *luntre*) „în *luntre* cu Zebedeu” (NTC 4:22); „Ei lăsară numaidecât *barca*” (*ibid.*) // BI, BP, BO: *corabie*; ***discipol*** (lat. *discipulus,* fr. *disciple*): „şi *discipolii* săi veniră lângă el” (NTC 5:1) // BP, BO, BI: *ucenic*; ***spirit*** (lat. *spiritus,* it. *spirito*): „Fericiți cei săraci cu *spiritul*” (NTC 5:3); „El cu un cuvânt a scos *spiritele* rele” (*ibid.,* 8:16); „ci în voi vorbeşte *Spiritul* Tatălui vostru” (*ibid.,* 10:20; cf. şi 12:28); „Când *spiritul* necurat a ieşit dintr’un om...” (*ibid.,* 12:43) // BI, BO, BP: *duh*; ***cauză*** (lat. *causa,* fr. *cause*): „Ferice de cei prigoniți din *cauza* dreptății” (BP 5:10); „iar din *cauza* mea veți fi duşi dinaintea guvernatorilor...” (NTC 10:18) // BO 5:10: „Fericiți cei prigoniți *pentru* dreptate,...”; cf. şi BI; BO 10:18: „La dregători şi la regi veți fi duşi *pentru* Mine, spre mărturie lor şi păgânilor”; cf. şi BI; ***a insulta*** (fr. *insulter,* lat. *insultare*): „Ferice va fi de voi când, din cauza mea, oamenii vă *vor insulta*” (BP 5:11); „Trecătorii îl *insultau*” (NTC 27:39) // BO, BI: *a ocărî*; ***perfidie*** (fr. *perfidie*): „*Perfidia* marilor preoți” (NTC, p. 190); ***candelabru*** (fr. *candélabre,* lat. *candelabrum*): „… [nu pui sub obroc candela aprinsă], ci pe *candelabru,* ca să lumineze tuturor celor din casă” (NTC 5:15) // BP, BI, BO: *sfeşnic*; ***jandarm*** (fr. *gendarme*): „… şi judecătorul [te va da] pe mâna *jandarmului*” (NTC 5:25) // BI: *temnicer*; BO: *slujitor*; BP: *ofițer*; ***act*** (lat. *actum,* fr. *acte*): „Cine-şi va lăsa soția, să-i dea *act* de despărțire” (NTC 5:31) // BI, BO: *carte*; BP: *scrisoare*; ***concubinaj***

[7] În MDA [I], adjectivul este explicat ca formație internă.

[8] Cu observațiile formulate anterior. Cf. şi *infra*, **3**.

[9] Substantiv etnic ortografiat cu majusculă, probabil sub influența originalului francez. Cf. şi „Văzând că mulți *Farizei* şi *Saducei* (*s.n.*) veneau la botezul său...” (NTC 3:7).

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

(fr. *concubinage*): „Oricine îşi va lăsa soţia în afară de *concubinaj*, o împinge la adulter” (NTC 5:32) // BO, BP: *desfrânare*; BI: *curvie*; ***a practica*** (fr. *pratiquer*): „... dar oricine le *va practica* şi va învăţa pe alţii” (BP 5:19) // în celelalte versiuni: *a păzi, a face*; ***ofiţer*** (fr. *officier,* pol. *oficer,* rus. *ofiţer*)[10]: „... ca nu cumva potrivnicul să te dea judecătorului, iar judecătorul să te dea *ofiţerului*” (BP 5:25) // în celelalte versiuni: *slujitor, temnicer, jandarm* (v. *supra,* ***jandarm***); ***a comite*** (lat. *committere,* fr. *commettre*), ***adulter*** (fr. *adultère,* lat. *adulterum*): „*Să nu comiţi adulter*” (BP 5:27); „Să nu săvârşeşti *adulter*” (BO); „Să nu faci *adulter*” (NTC) // BI: „*Să nu preacurveşti*”; ***divorţat*** (< a *divorţa* < fr. *divorcer*): „… şi cine se căsătoreşte cu *cea divorţată* comite adulter” (BP 5:32; cf. şi *ibid.*, 19:9) // celelalte versiuni: *lăsată*; ***a insulta*** (fr. *insulter*, lat. *insultare*): „… rugaţi-vă pentru cei care vă *insultă* şi vă prigonesc” (BP 5:44) // celelalte versiuni: *a asupri, a vătăma*; ***corp*** (fr. *corps,* lat. *corpus*)[11]: „Ochiul este lumina *corpului*” (NTC 6:22); „Luaţi şi mâncaţi, acesta este *corpul* meu” (NTC 26:27) // BP, BO, BI: *trup*; ***a nutri*** (lat. *nutrire*, sec. XIX): „nici nu seceră, nici nu adună în grânare [despre zburătoarele cerului], iar Tatăl vostru ceresc le *nutreşte*” (NTC 6:26) // în celelalte versiuni: *a hrăni*; ***perlă*** (fr. *perle,* it. *perla,* germ. *Perle*): „Să nu aruncaţi *perlele* voastre înaintea porcilor” (BP 7:6; cf. şi NTC) // BO, BI: *mărgăritare*; ***demon*** (fr. *démon*, lat. *daemon*)[12]: „… au nu în numele Tău am scos *demoni?*” (BO, BP 7:22; cf. şi *ibid.*, 9:33); „Dar dacă eu scot *demonii* cu ajutorul Spiritului lui Dumnezeu...” (NTC 12:28) // BI: *drac*; ***febră*** (lat. *febris,* it. *febbre*): „a văzut pe soacra acestuia zăcând în pat şi având *febră*” (BP 8:14; NTC 8:15) // BO, BI: *friguri*; ***demnitar*** (fr. *dignitaire*, după *demn*): „Vindecarea unei femei şi învierea fiicei unui *demnitar*” (NTC, p. 121); ***hemoragie*** (fr. *hémorrhagie*): „Şi iată, o femeie care de doisprezece ani avea o *hemoragie,* a venit pe dinapoi şi s-a atins de poala hainei Lui” (BP 9:20) // BI, BO, NTC: *scurgere de sânge*; ***rege*** (lat. *regem,* sec. XIX): „iar din cauza mea veţi fi duşi

[10] Termen atestat în 1695. V. DÎL-R: 256, unde se admite etimologia multiplă (pol., rus., germ.), cu specificarea că, în limbile menţionate, termenul respectiv reprezintă lat. *officiarius.* Aceeaşi explicaţie figurează şi în TDRG [II].

[11] Termen atestat în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea (1774), cf. TDRG [I], care admite etimologia multiplă (latină savantă, franceză şi rusă). În CDER 2438 latina savantă este considerată drept origine îndepărtată, termenul latin pătrunzând în română mai întâi prin limbile germană şi rusă, respectiv, într-o etapă ulterioară, prin medierea fr. *corps.*

[12] Explicaţie etimologică prezentă nu numai în dicţionarele de neologisme ale limbii române, ci şi în MDA [I]. Alte surse lexicografice pledează pentru neogreacă şi slava bisericească (a se vedea, de exemplu, TDRG [II]), respectiv pentru mediogreacă (cf. CDER 2850). Prin neogreacă trebuie însă să se explice varianta (arh. şi reg.) *dimon* (cu reducerea diftongului /aiv/ din greaca veche), *demon* fiind evident o formă mai târzie, latino-romanică (livresc, în limba română se utilizează şi *daimon*, un reflex al v. gr. *daivmon*). În plus, includerea lui *demon* în corpusul neologic delimitat se justifică şi în virtutea circulaţiei sale internaţionale (a se vedea prezenţa acestuia în idiomuri romanice, dar şi germanice etc.), precum şi a „substratului” său cultural (în speţă, religios) [cf. *supra*, observaţiile formulate]. Sunt, probabil, argumente ce au putut fi valorificate şi de autorii dicţionarelor de neologisme, în decizia de includere a acestui termen în corpusul neologic.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

dinaintea guvernatorilor şi *regilor* spre mărturie" (NTC 10:18; cf. şi BO) // BI, BP: *împărat*; cf. şi ***regat*** (< *rege* + *-at*): „Orice *regat* dezbinat împotriva lui însuşi se năruie" (NTC 12:25; cf. şi *ibid.*, 24:7) // BI, BP, BO: *împărăție*; ***a saluta*** (lat., it. *salutare*): „La intrarea voastră în casă, *salutați*-l…" (BP 10:12; cf. şi NTC; v. şi *ibid.*, 26:49) // BO, BI: *urați-i de bine*; *fă o plecăciune*; cf. şi ***salutare***: „... le plac *salutările* prin piețe" (BP 23:7; cf. şi NTC: „... le place *să fie salutați...*") // BI, BO: *plecăciuni*; ***prudent*** (fr. *prudent,* lat. *prudens, -ntis*): „Fiți dar *prudenți* ca şerpii" (BP 10:16) // BO, BI: *înțelepți*; NTC: *simpli*; ***tribunal*** (fr., lat. *tribunal*): „Luați seama la oameni: vă vor da pe mâna *tribunalelor*…" (NTC 10:17) // BI: *soboare,* NTC: *sinedrii*, BO: *sinedrişti*; ***a compara*** (fr. *comparer,* lat. *comparare*): „Cu cine *să compar* această generație?" (NTC 11:16) // în celelalte versiuni: *a asemăna*; ***contemporan*** (fr. *contemporain,* lat. *contemporaneus*): „Uşurătatea *contemporanilor* lui Isus" (NTC, p.129); ***ofrandă*** (fr. *offrande*): „Cum a intrat în casa Domnului şi a mâncat pâinile de *ofrandă,* ce nu aveau voie să le mănânce nici el, nici însoțitorii lui?" (NTC 12:4; cf. şi *ibid.*, 15:5) // în celelalte versiuni: *punere înainte*; ***balenă*** (fr. *baleine,* lat. *balaena*): „Căci precum Iona a stat trei zile şi trei nopți în sânul *balenei*..." (NTC 12:40) // în celelalte versiuni: *peştele cel mare, chitul*; ***parabolă*** (fr. *parabole*, lat. *parabola*): „*Parabola* casei" (NTC, p. 116; cf. şi *ibid.*, 13:2) // în celelalte versiuni: *pilde*; ***a se scandaliza*** (fr. *scandaliser,* lat. *scandalizare*)[13]: „Şi *se scandalizau* de el" (NTC 13:57; cf. şi *ibid.*, 15:12) // BP, BI: *a găsi o pricină de poticnire*; BO: *a se sminti întru*[14]; ***a aresta*** (< *arest* < germ. *Arrest,* it. *arresto*): „Fapt este că Irod îl *arestase* pe Ioan, îl pusese în lanțuri" (NTC 14:3) // în celelalte versiuni: *a prinde*; ***a decapita*** (fr. *décapiter*, lat. *decapitare*): „… şi trimise *să*-l *decapiteze* pe Ioan în închisoare" (NTC 14:10) // în celelalte versiuni: *a tăia capul*; ***discuție*** (fr. *discussion*): „*Discuții* asupra datinilor Farizeilor" (NTC, p. 142); ***latrină*** (lat. *latrina,* fr. *latrine*): „iar apoi se duce în *latrină*" (NTC 15:17) // BP, BO: *afară*; BI: *afară în hazna*; ***satan*** (fr. *satan*) (livr.) „satană": „Înapoia mea, *Satan*! Tu eşti o piatră de poticnire pentru Mine" (BP 16:23) // BI, BO: *Satano*; NTC: *Satană*; ***epileptic*** (fr. *épileptique,* lat. *epilepticus*)[15]: „Vindecarea îndrăcitului *epileptic*" (NTC, p. 149) // în celelalte versiuni: *lunatic*[16]; ***viziune*** (fr. *vision*): „Să

[13] Verb atestat în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea (cf. TDRG [III], care îl explică drept o formație internă de la *scandal*). Pentru semnificația cu care acest verb este utilizat în versiunea biblică de cult catolic, cf. vgr. *skándalon* „cursă, capcană, ispită, scandal, piedică".

[14] Utilizare tipică textului bisericesc, cu primele atestări în *Noul Testament de la Bălgrad*.

[15] Explicat în MDA [I] exclusiv prin franceză. TDRG [II] şi CDER 3187 admit, pentru epoca mai veche, influența (neo)greacă, respectiv pe cea franceză, cu acțiune într-o etapă modernă. Termenul nu apare decât în versiunea de cult catolic, unde trebuie să se explice prin limba franceză. Este vorba, în orice caz, despre un termen „de civilizație" (… medicală), cu arie largă de circulație în limbile lumii.

[16] *Lunatic* apare însă şi în textul catolic: „Doamne, ai milă de fiul meu, căci este *lunatic* şi mult suferă" (NTC 17:5) ş.a.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

nu spuneți nimănui de *viziunea* aceasta, până când va învia Fiul Omului dintre cei morți" (BP 17:9) // BI: *vedenie*; BO, NTC: *ceea ce ați văzut*; ***taxă*** (fr. *taxe*): „Când au ajuns în Capernaum, cei care strângeau *taxa* pentru templu au venit la Petru şi i-au zis: ..." (BP 17:24) // BI, BO: *dare*; NTC: *didrahmă* (*încasatorii ~*); ***a achita*** (fr. *acquitter*): „şi-l aruncă la închisoare, până ce *va fi achitat* datoria" (NTC 18:30) // în celelalte versiuni: *a plăti*; ***motiv*** (fr. *motif*): „Oare este îngăduit unui soț să-şi lase soția pentru orice *motiv*?" (BP 19:3; cf. şi NTC) // BI, BO: *pricină*; ***eunuc*** (fr. *eunuque,* lat. *eunuchus*): „Căci există *eunuci* care s-au născut ca atare din sânul mamei lor" (NTC 19:12) // în celelalte versiuni: *famen*; ***fals*** (lat. *falsus,* it. *falso*): „... să nu dai mărturie *falsă*" (NTC 19:18) // în celelalte versiuni: *mincinos*; ***administrator*** (fr. *administrateur,* lat. *administrator*): „... stăpânul viei a zis *administratorului* său:..." (BP 20:8; cf. şi NTC) // BO: *îngrijitor*; BI: *ispravnic*; ***națiune*** (lat. *natio, -onis,* it. *nazione,* fr. *nation*): „domnitorii *naţiunilor* le stăpânesc" (NTC 20:25; cf. şi *ibid.*, 24:7) // în celelalte versiuni: *neamuri*, *popoare*; ***autoritate*** (fr. *autorité,* lat. *auctoritatem*): „deoarece el învăța ca unul ce are *autoritate*" (NTC 7:29); „*Autoritatea* lui Isus" (NTC, p. 161); „Știți că mai marii popoarelor domnesc peste ele şi cei mai mari le conduc cu *autoritate*" (BP 20:25; cf. şi *ibid.*, 21:23) // în celelalte versiuni: (*cu*) *stăpânire, putere*; ***a proveni*** (fr. *provenir*): „Botezul lui Ioan, de unde *provenea?*" (NTC 21:24) // în celelalte versiuni: *a veni, a fi*; ***prostituată*** (fr. *prostituée*): „Adevărat vă spun că vameşii şi *prostituatele*…" (BP 21:31; cf. şi NTC) // BI: *curvă*; BO: *desfrânată*; ***proprietar*** (fr. *propriétaire,* lat. *proprietarius*): „*Un proprietar* a plantat o vie" (NTC 21:33) // în celelalte versiuni: *stăpân de casă, gospodar*; ***viticultor*** (fr. *viticulteur*): „… a trimis pe robii săi la *viticultori* ca să-şi primească roadele" (BP 21:34) // BI, NTC: *vier*; BO: *lucrător*; ***invitat*** (< *a invita* < fr. *inviter*): „A trimis pe robii săi să cheme pe cei *invitați* la nuntă, dar ei n-au vrut să vină" (BP 22:3; cf. şi NTC) // BO, BI: *poftiți*; ***sală*** (fr. *salle*): „… şi *sala* ospățului de nuntă s-a umplut de oaspeți" (BP 22:10; cf. şi NTC) // BO: *casă*; BI: *odaie*; ***tribut*** (fr. *tribut,* lat. *tributum*): „este învoit să-i dai *tribut* Cezarului sau nu?" (NTC 22:17) // BP, BI: *bir*; BO: *dajdie*; ***inscripție*** (fr. *inscription,* lat. *inscriptio, -onis*): „Al cui e chipul acesta şi *inscripția* de pe el?" (BO 22:20; cf. şi BP, NTC) // BI: *slove*; ***figură*** (lat. *figura,* fr. *figure*): „A cui este această *figură* şi inscripția?" (NTC 22:20) // în celelalte versiuni: *chip*; ***catedră*** (lat. *cathedra,* sec. XIX, cf. CDER 1542)[17]: „Pe *catedra* lui Moise s'au aşezat cărturarii şi Farizeii" (NTC 23:1,2) // în celelalte versiuni: *scaun*; ***prozelit*** (fr. *prosélyte,* lat. *proselytus*): „Cutreerați marea şi uscatul, ca să câştigați *un prozelit*" (NTC 23:15; cf. şi BP) // BI: *tovarăş de credință*; BO: *ucenic*; ***oseminte*** (fr. *ossements,* lat. *ossamenta*): „… dar pe dinăuntru gem de *oseminte* şi murdărie" (NTC 23:27) // BI, BP: *oasele morților*; BO: *oase de*

[17] Termen atestat mai devreme în alte surse, anume la sfârşitul sec. al XVII-lea, mai exact în anul 1698 (cf., de pildă, TDRG [I], unde este admis drept etimon „gr./ lat. *cathedra*"; v. şi DÎL-R: 128, unde sunt menționate latina şi greaca).

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

morți; ***sanctuar*** (lat. *sanctuarium*, fr. *sanctuaire*): „Fiul lui Barahia, pe care l-ați ucis între *sanctuar* şi altar…" (NTC 23:35) // în celelalte versiuni: ***templu*** (lat. *templum,* fr. *temple*); ***epidemie*** (fr. *épidémie,* lat. *epidemia*)[18]: „... şi pe alocuri va fi foamete, *epidemii* şi cutremure de pământ" (BP 24:7) // BI: *ciumi*; BO: *ciumă*; NTC: „... şi va fi foamete şi cutremure în diferite locuri"; ***a se menține*** (fr. *maintenir*, după *ține*): „Dar care *se va menține* până la urmă, acela se va mântui" (NTC 24:12) // în celelalte versiuni: *a răbda*; ***terasă*** (fr. *terrasse*): „cel de pe *terasa* casei să nu coboare…" (NTC 24:17) // BP, BI: *acoperiş*; BO: *cel care va fi pe casă*; ***interior*** (fr. *intérieur,* lat. *interior, -oris*): „Deci, dacă vă vor zice: „Iată-L în pustie", să nu vă duceți acolo! „Iată-L în cămăruțe *interioare*", să nu credeți!" (BP 24:26) // BO: (*cămări*); BI: (*odăițe*) *ascunse*; NTC: (*camere*) *de taină*; ***bancher*** (fr. *banquier,* it. *banchiere*): „Ai [sic!] fi trebuit atunci să depui banii mei la *bancheri*" (NTC 25:27) // BO, BI: *cămătar, zaraf*; BP: *cei ce schimbă banii*; ***a vizita*** (fr. *visiter,* lat. *visitare*): „am fost în închisoare iar voi *m'ați vizitat*" (NTC 25:36) // în celelalte versiuni: *a veni*; ***a se indigna*** (fr. *indigner,* lat. *indignari*): „arhiereii şi cărturarii *se indignară* şi-i ziseră: ..." (NTC 21:15, 16; 26:8; cf. şi BP) // BI: *le-a fost necaz*; BO: *s-au mâniat*; cf. şi ***indignare***: „Discipolii ziseră cu *indignare*" (NTC 26:8); ***parfum*** (fr. *parfum*): „S-a apropiat de El o femeie cu un vas de alabastru cu un *parfum* foarte scump" (BP 26:7; cf. şi NTC) // BO, BI: *mir*; ***alabastru*** (it. *alabastro,* lat. *alabastrum*): „S-a apropiat de El o femeie cu un vas de *alabastru* cu un parfum foarte scump" (BP 26:7; cf. şi BO, BI, NTC); ***guvernator*** (< *a guverna* < fr. *gouverner*): „… L-au dus şi L-au predat *guvernatorului* Pilat din Pont" (BP 27:2; cf. şi NTC) // BO, BI: *dregător*; ***generație*** (fr. *génération*): „Toate aceste *generații* fac aşadar paisprezece *generații* de la Avram până la David" (NTC 1:17; 11:16; cf. şi BP) // BO, BI: *neam*; ***a denunța*** (fr. *dénoncer,* lat. *denuntiare*): „Iosif, […], care era om drept şi nu voia *să* o *denunțe*…" (NTC 1:19); BP: ***a expune public*** (lat. *exponere,* după *a pune*; fr. *public*, it. *pubblico*, lat. *publicus*) // BI: *a face de ruşine*; BO: *a vădi*; ***a*** (***se***) ***prezenta*** (fr. *présenter*, lat. *praesentare*): „cu toate că *se prezentaseră* mulți martori mincinoşi" (NTC 26:60) / BP, BO: *a veni*; BI: *a se înfățişa*; ***a condamna*** (fr. *condamner*): „Atunci Iuda, […], când a văzut că Isus *fusese condamnat* la moarte, fiind plin de remuşcări…" (BP 27:3; cf. şi NTC) // BO, BI: *a osândi*; ***a elibera*** (lat. *eliberarare*): „La sărbătoarea Paştilor, dregătorul avea obiceiul *să elibereze* mulțimii un întemnițat" (BO 27:15; cf. şi BP, NTC) // BI: *a slobozi*; ***invidie*** (it., lat. *invidia*): „Căci ştia că din *invidie* dăduseră pe Isus în mâinile lui" (BP 27:18; cf. şi BO, NTC) // BI: *pizmă*; ***soldat*** (fr. *soldat,* it. *soldato,* germ. *Soldat*), ***comandă*** (fr. *commande*): „având *soldați* sub *comanda* mea" (NTC 8:9; 27:27); „Şi *soldații* au luat banii şi au făcut aşa cum fuseseră învățați" (BP 28:15) // BO, BI: *ostaşi.*

[18] Cu prima atestare în anul 1785 (cf. TDRG [II]: gr./ lat., fr.; cf. şi MDA [I], unde sunt menționate franceza, latina şi neogreaca). Este şi acesta un exemplu de termen cu circulație largă în limbile romanice, germanice etc.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

O serie de realități specifice pentru epoca neotestamentară sunt evocate nu numai prin valorificarea unor arhaisme istorice, ci şi a unui fond lexical neologic. Este vorba îndeosebi despre împrumuturi latino-romanice, unele dintre acestea, la origini, grecisme:

centurion (lat. *centurio, -onis*) „(în armata romană) ofițer care comanda o centurie; sutaş": „La intrarea lui în Cafarnaum, veni la el un *centurion*" (NTC 8:5) // în celelalte versiuni: *sutaş*; ***filacteriu***, [*filacter*(*ă*)**]** (fr. *phylactère,* lat. *phylacterium*, gr. *phylakterion*)[19] „bucată de pergament cu versete din Biblie, purtată ca talisman de vechii evrei": „Îşi lățesc *filacteriile*…" (NTC 22:5; cf. şi BP, BI, BO 23:5); ***legiune*** (fr. *légion,* lat. *legio, -onis*)[20] „(la vechii romani) unitate militară de bază constând din aproximativ 4000–6000 de oameni": „să-mi pună la îndemână peste douăsprezece *legiuni* de îngeri?" (NTC 26:53; cf. şi BP, BI, BO); ***pretoriu*** (lat. *praetorium,* fr. *prétoire*) „(la romani) reşedința pretorului, sala în care pretorul îşi exercita funcțiile judecătoreşti": „Ostaşii dregătorului au dus pe Isus în *pretoriu* şi au adunat în jurul Lui toată ceata ostaşilor" (BI 27:27; cf. şi BP, BO, NTC); ***cohortă*** (fr. *cohorte*, lat. *cohors*, *-tis*)[21] „unitate din infanteria romană, cu un efectiv reprezentând a zecea parte dintr-o legiune": „Atunci ostaşii guvernatorului au adus pe Isus în pretoriu şi au adunat toată *cohorta* în jurul Lui" (BP 27:27; cf. şi BO, NTC) // BI: *ceată* ş.a.

2.2. CALCURI STRUCTURALE (ŞI SEMANTICE)

2.2.1. Unități lexicale

a redeveni (*re* + *deveni,* după fr. *redevenir*): „El o întinse [mâna] şi *redeveni* sănătoasă" (NTC 12:13) // în celelalte versiuni: *a se face*; ***comesean*** (*co-* + *mesean,* după fr. *commensal*)[22]: „… dar din cauza jurământului şi a *comesenilor*…" (NTC 14:10) // în celelalte versiuni: *cei ce şedeau/ stăteau la masă cu el*; ***a restabili*** (*re* + *stabili,* după fr. *rétablir*): „Ilie va veni şi *va restabili* toate lucrurile" (BP 17:11; cf. şi NTC) // BO: *va aşeza la loc toate*; BI: *să aşeze din nou toate lucrurile*; ***impozit***[23] (lat. *impositus*, cu sensurile fr. *impôt*): „Arătați-mi moneda de *impozit*!" (NTC 22:19) // BI: *banul birului*; BP: *moneda pentru bir*; BO: *banul de dajdie*; ***a depune***

[19] Explicația de mai sus figurează în MDN. Alte surse admit numai franceza şi greaca (cf., de exemplu, DN) sau exclusiv franceza (a se vedea DEX 1998 sau MDA [I]). Formele sub care este atestat termenul în română, anume *filacteriu,* respectiv *filacter*(*ă*), susțin pătrunderea primei variante din latina savantă, respectiv a celorlalte din franceză. V. şi *infra*, **3.**, observațiile noastre.

[20] Cf. şi varianta învechită *legheon*, explicabilă etimologic prin vsl. *legeonŭ*, la origini vgr. *legeón* (Scriban 1939, versiune *online*). V. şi *infra*, **3.**

[21] Cu prima atestare la sfârşitul sec. al XVIII-lea (TDRG [I], cu etimonul „n.lat. *cohors*"). Şi în MDA [I] se admite tot lat. *cohors, -tem.*

[22] Termen atestat în anul 1703, GCD (*apud* TDRG [I], unde *comesean* este explicat prin derivare internă sau prin latina savantă; cf. şi CDER 5125).

[23] Un împrumut propriu-zis din latina savantă, a cărui semantică este explicabilă în mare parte ca rezultat al calcului realizat după franceză.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

(lat. *deponere,* cu sensurile fr. *déposer*)[24]: „Ai [sic!] fi trebuit atunci *să depui* banii mei la bancheri” (NTC 25:27) / BP, BI: *să-mi fi dat banii;* BO: *să pui banii;* ***deținut*** (< *a deține,* după fr. *détenu*): „De sărbători guvernatorul avea obiceiul să-i libereze poporului *un deținut,*…” (NTC 27:15) / în celelalte versiuni: *întemnițat* ş.a.

Aşa cum remarcam în partea introductivă a acestei secțiuni, textul biblic modern încă valorifică unele neologisme latino-romanice căzute în desuetudine. Astfel de exemple apar îndeosebi în versiunea catolică a textului evanghelic; am consemnat în acest sens pe ***a libera***, fr. *libérer*, lat. *liberare* (ex.: „De sărbători guvernatorul avea obiceiul *să*-i *libereze* poporului un deținut,…”, NTC 27:15; 27:26... // BP, BO: *a elibera*; BI: *a slobozi*) şi pe ***a conlocui*** (*con* + *locui,* după fr. *cohabiter*): „Mama lui era logodită cu Iosif, înainte de a fi *conlocuit* cu ea, ea s’a aflat însărcinată prin puterea Spiritului Sfânt” (NTC 1:18) // BP, BO: *a fi împreună*; BI: *a locui împreună.*

2.2.2. Unități frazeologice

Structurile frazeologice ocurente în textul biblic modern reprezintă în mod aproape constant calcuri după franceză[25], în cele mai multe dintre situații, apariția acestora în literatura bisericească fiind ilustrativă pentru „intruziunea” unui stil oficial-administrativ în cadrul discursiv estetic/ beletristic al textului evanghelic. Se pare că versiunea catolică valorifică cel mai pregnant astfel de frazeologisme neologice, sporadic consemnate de noi în versiunea protestantă şi în cea de la Ierusalim. Textul ortodox din 1988 nu conține exemple de acest gen.

a lua cuvântul (cf. fr. *prendre la parole*): „Şi *luând cuvântul,* îi învăța zicând:...” (NTC 5:2; cf. şi NTC, BI 11:25); „Petru *luă cuvântul* şi-i zise lui Isus:...” (NTC 17:3) // BP: *a răspunde*; BO: *a*(*-şi*) *deschide gura*; BI: *a începe să vorbească*; ***a se pune de acord*** (cf. fr. *se mettre d’accord):* „*Pune-te de acord* de îndată cu potrivnicul tău, cât timp eşti cu el pe drum, ca nu cumva potrivnicul să te dea judecătorului, iar judecătorul să te dea ofițerului” (BP 5:25) // în celelalte versiuni: *a se împăca*; ***în calitate de*** (cf. fr. *en qualité de*): „Cine primeşte un proroc *în calitatea* lui *de* proroc…” (BP 10:40) // BO, BI: „*în nume de* prooroc”[26];

[24] *A depune* este „un cuvânt popular, din fondul tradițional latin” (CDER 2860), dar „numai cu primele sensuri” (este vorba despre sensurile legate de lumea animalieră). „Cu toate uzurile care înseamnă ‘a depune’ (deci, şi cu sensurile cu care este ocurent în textul biblic actual, *n.n.*) este neologic” (*ibid.*; v. şi MDA [I], TDRG [II]). De menționat că în alte surse lexicografice (v., de exemplu, DA) *a depune* este înregistrat cu două intrări separate, în funcție de accepțiile actualizate (accepția tradițională vs neologică).

[25] Numărul mare de împrumuturi neologice din franceză a fost văzut adesea în bibliografia de specialitate ca principal factor favorizant al acceptării (inclusiv) a numeroase calcuri frazeologice (Groza 2008: 237). Modelele franceze au fost calchiate, într-un „proces de selecție şi de adaptare din surse diverse, atât de proveniență livrescă, literară, cât şi de sorginte orală, vorbită” (Id., *ibid.*).

[26] În NTC 10:40: „Cine vă primeşte pe voi, pe mine mă primeşte, iar cine mă primeşte pe mine, îl primeşte pe acela care m-a trimis”.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

a aduce la cunoştinţă (cf. fr. *porter à la connaissance de qqn.*): „Mergeţi şi *aduceţi la cunoştinţa* lui Ioan cele ce auziţi şi vedeţi” (NTC 11:4) // în celelalte versiuni: *a spune*; ***a lua cu asalt*** (cf. fr. *prendre d'assaut*): „Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum Împărăţia Cerurilor *este luată cu asalt*” (NTC 11:12) // BO: *a se lua prin străduinţă*; BI, BP: *a se lua cu năvală*; ***fapt este că*** (cf. fr. *le fait est que*): „*Fapt este* că Irod îl arestase pe Ioan, îl pusese în lanţuri” (NTC 14:3) // în celelalte versiuni: *căci*; ***a pune în lanţuri*** (cf. fr. *metre à la chaîne*): „Fapt este că Irod îl arestase pe Ioan, îl *pusese în lanţuri*” (NTC 14:3) // BO, BI: *a pune în temniţă*; BP: *a pune în închisoare*; ***a*** (***nu***) ***fi în atribuţia cuiva*** (cf. fr. (*ne pas*) *rentrer dans les attributions de qqn.*): „Cât priveşte însă a şedea la dreapta şi la stânga mea, *nu este în atribuţia* mea să o dau” (NTC 20:23) // BP: „nu este un lucru pe care eu să îl dau”; BO: „nu este al meu a da”; BI: „nu atârnă de mine s'o dau”; ***cât priveşte*** (cf. fr. *en ce qui concerne*): „*Cât priveşte* însă a şedea la dreapta şi la stânga mea, nu este în atribuţia mea să o dau” (NTC 20:23)[27] // BO: „dar a şedea de-a dreapta…”; BP: „… dar a sta la dreapta Mea…”; BI: „… dar a şedea la dreapta…”; ***pe baza***[28] (cf. fr. [*établir une théorie*] *sur des bases* [*solides*]): „*Pe baza* cărei puteri faci aceste lucruri?” (NTC 21:23) // BP: „*Cu ce* autoritate faci...?”; BI, BO: „*Cu ce* putere faci...?”; ***monument funerar*** (cf. fr. *monument funéraire*): „Ridicaţi *monumentele funerare* ale profeţilor şi dichisiţi [sic!] mormintele drepţilor” (NTC 23:29) // BI, BP, BO: *mormânt*; ***piatră unghiulară*** (cf. fr. *pierre angulaire*): „Piatra pe care nu au preţuit-o zidarii, aceea a devenit *piatră unghiulară*” (NTC 21:42) // în celelalte versiuni: „… piatra […] a ajuns *să fie pusă în capul unghiului*”; ***în vederea*** (cf. fr. *en vue de*): „a făcut-o *în vederea* înmormântării mele” (NTC 26:12; cf. şi BI, BP) // BO: „... a făcut-o *spre îngroparea* mea”.

3. REPERE ALE DEFINIRII 'NEOLOGICULUI' ÎN TEXTUL BIBLIC ACTUAL

Aşa cum remarcam în introducerea acestui articol, raportul 'tradiţie vs inovaţie' poate fi analizat într-un mod obiectiv prin stabilirea proporţiilor juste între utilizarea/frecvenţa, în economia unui text, pe de o parte, a termenilor arhaici, pe de altă parte, a unui anumit fond lexical neologic. Dintre cele patru versiuni incluse în discuţia noastră, textul catolic pare a fi cel mai reprezentativ pentru apelul la termeni neologici, fie că este vorba despre termeni simpli (împrumuturi

[27] Citatul oferă exemplul unei exprimări defectuoase/ incorecte, atât din punct de vedere logic (cf. *cât priveşte însă* ***a şedea*** *la dreapta... nu este în atribuţia mea să...* ***o*** *dau*, în ultimă instanţă, o structură anacolutică), cât şi gramatical (*cât priveşte* + infinitiv / *cât priveşte* + substantiv). O eventuală formulare corectă a acestui enunţ ar implica ocurenţa unui substantiv abstract (cf. *posibilitate*) după structura *cât priveşte* (cf. *cât priveşte însă* ***posibilitatea*** *de a şedea...*, *nu este în atribuţia mea să* ***o*** *dau/ ofer*). Exemplul citat *supra* este relevant de fapt pentru lezarea funcţiei de predicaţie, funcţie care guvernează structura sintactică a unui text, asigurând coerenţă în actualizarea semantică a unităţilor constitutive (devenite termeni sintactici), respectiv coeziune în dezvoltarea relaţiilor sintactice (Irimia 1999: 29).

[28] Structură pedantă, artificială, puţin adecvată contextual.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

sau calcuri), fie despre o serie de construcţii frazeologice. La polul opus se situează textul de la Ierusalim, pentru care nu am consemnat decât un număr foarte mic de neologisme: *alabastru*, *filacter*(*iu*), *legiune, pretoriu* şi *templu.* BO conține puțin mai mult decât dublu față de BI, dar extrem de puțin comparativ cu BP şi, mai ales, cu NTC: *demon, demonizat, predică, adulter, rege, inscripție, alabastru, a elibera, invidie, templu, filacter*(*iu*), *legiune, pretoriu* şi *cohortă.* Totuşi, numărul de neologisme consemnate pentru versiunea biblică ortodoxă (*Evanghelia după Matei*) pare a-l depăşi pe acela înregistrat de noi pentru textul ortodox al rugăciunii creştine (v. Teleoacă 2012b). Aspectul s-ar putea explica, cel puțin într-o anumită măsură, (şi) prin aceea că, în spațiul discursiv al literaturii biblice, pentru evocarea unor realități specifice (neotestamentare), sunt valorificate adesea nu numai cuvinte din fondul lexical arhaic (aşa-numitele arhaisme istorice), ci şi unele neologisme (v., în acest sens, *filacter*(*iu*), *legiune, pretoriu* şi *cohortă*), în consecință, fondul lexical neologic fiind superior reprezentat aici, în comparație cu textul rugăciunii, (şi) în condițiile aportului unor astfel de termeni.

În general, multe dintre neologismele din BP apar şi în NTC (am putea vorbi în acest sens despre un fond neologic comun celor două versiuni biblice[29]), care conține însă şi o serie de neologisme, absente din versiunea protestantă, cărora în celelalte versiuni biblice (inclusiv în BP) le corespund:

a) termeni/ frazeologisme din fondul vechi al limbii române, unii dintre aceştia circumscrişi registrului popular/ familiar al românei (termeni moşteniți, împrumuturi în special din slavă/ slavonă, dar şi din alte idiomuri: turcă, maghiară...): *strămutare*/ *deportare*; *a cerceta/ a se informa*; *încălțăminte/ sandale*; *a cârpi*, *a*(*-şi*) *drege* (pop., fam.) / *a repara*; *proroc/ profet*; *corabie/ barcă*; *ucenic/ discipol*; *sfeşnic/ candelabru*; *temnicer*, *slujitor* (BO şi BI) / *jandarm*; *scrisoare* (BP) / *act*; *desfrânare* (BP şi BO) / *concubinaj*; *duh/ spirit*; *a hrăni/ a nutri*; *a asemăna/ a compara*; *peşte/ balenă*; *pildă/ parabolă*; *a prinde/ a aresta*; *a tăia capul/ a decapita*; *hazna/ latrină*; *a plăti/ a achita*; *mincinos/ fals*; *neam, popor/ națiune*; *a veni, a fi/ a proveni*; *gospodar/ proprietar*; *chip/ figură*; *scaun/ catedră*; *a răbda/ a se menține*; *acoperiş/ terasă*; *sfătuire/ complot*; *trup/ corp*; *cămătar* (BO şi BI) / *bancher*; *a veni/ a vizita*; *neam/ generație*; *a veni, a se înfățişa/ a se prezenta*; *a găsi pricină de poticnire* (pop.) / *a se scandaliza* ş.a.;

b) termeni cu statut de arhaisme lexicale (includem aici şi fonetismele arhaice), unii conservați la nivel popular/ regional (termeni slavi, (neo)greceşti,

[29] Acest fond neologic comun (BP – NTC) poate fi ilustrat prin cuvinte ca: *a predica, cauză, soldat, perlă, febră, a saluta, motiv, administrator, autoritate, prostituată, invitat, sală, prozelit* ş.a. Restul neologismelor se distribuie după cum urmează: a) în cele patru versiuni (cf. *alabastru, filacteriu, legiune, pretoriu*); b) în trei din cele patru versiuni considerate (cel mai adesea, în BO, BP şi NTC: *demon, inscripție, a elibera, invidie*); c) în două dintre cele patru versiuni (BO, NTC: *predică, rege* ş.a.; BP, NTC, cf. *supra*); d) exclusiv într-o unică versiune (NTC: *figură, catedră, oseminte, sanctuar, a se menține, terasă, bancher, a vizita, eunuc, fals, națiune, a proveni, proprietar, viticultor, tribut, demnitar, corp, tribunal, a compara, contemporan* ş.a.; BP: *epidemie, interior, a practica, hemoragie* ş.a.).

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

turceşti, moşteniți din latină), şi unele arhaisme semantice; textele care oferă cele mai multe exemple de astfel de corespondențe sunt BO şi BI: *sobor, sinedriu / tribunal*; *punere înainte/ ofrandă*; *chit* (BI, BO) / *balenă*; *bir, dajdie/ impozit*, *tribut*; *famen/ eunuc*; *carte* (arh.) „scrisoare" (BO, BI) / *act*; *curvie* (BI) / *concubinaj*; *stăpân de casă/ proprietar*; *a se sminti* (*întru*) / *a se scandaliza* ş.a.;

c) alți termeni neologici decât cei consemnați în textul catolic (situație slab reprezentată): *templu* (BO, BI, BP) / *sanctuar*; *ofițer* (BP) / *jandarm*; *a expune public* (BP) / *a denunța.*

Sunt şi situații (ce-i drept, nu aşa de numeroase ca cele semnalate anterior pentru textul catolic) în care versiunea protestantă face apel la termeni neologici, în timp ce în restul textelor supuse investigației (inclusiv în NTC) apar drept corespondente lexeme/unități frazeologice din fondul vechi al limbii române: *a practica / a păzi, a face; a comite / a face; divorțat / lăsat; a insulta / a asupri, a vătăma; hemoragie / scurgere de sânge; prudent / simplu; satan / satană; viziune / vedere, ceea ce ați văzut; taxă / dare, didrahmă; viticultor / vier.*

Cât priveşte calcurile structural-semantice, NTC deține monopolul, atât la nivelul unităților lexicale, cât şi al structurilor frazeologice (v., în acest sens, *a conlocui, a redeveni*, *comesean, a depune, impozit, deținut*). Singurul calc (lexical) consemnat şi pentru BP este reprezentat de vb. *a restabili.* Dintre frazeologismele consemnate, numai două apar în BP (*a se pune de acord, în calitate de*), altele două – în NTC şi în BI (*a lua cuvântul*), respectiv în NTC, BP şi BI (*în vederea*). Restul structurilor înregistrate prezintă ocurențe exclusiv în versiunea catolică. Acestor frazeologisme neologice (cf. *a aduce la cunoştința cuiva, a pune în lanțuri, a lua cu asalt, fapt este că, a* (*nu*) *fi în atribuțiile cuiva, cât priveşte, pe baza, monument funerar, piatră unghiulară*) le corespund în mod constant în celelalte trei versiuni termeni, respectiv expresii din fondul vechi al limbii române, unele conotate arhaic(-popular) (cf. *a se lua cu năvală*).

Semnificația 'neologicului' în textul bisericesc (în speță, biblic) actual este susceptibilă a se releva mai obiectiv, în contextul unei investigații în plan diacronic, care să urmărească eventualele corespondente ale termenilor neologici în versiuni (biblice) anterioare epocii de care ne ocupăm. O astfel de cercetare este deosebit de importantă, printr-un astfel de demers putându-se stabili raportul just între faptele (lexicale, în cazul de față) *de continuitate lingvistică* (relevante şi pentru *conservatorismul* unui anume text), respectiv elementele *de inovație lingvistică* (studiul în perspectivă diacronică permite observarea eventualelor „substituții" lexicale produse de-a lungul timpului în versiunile evanghelice româneşti). Aspectul menționat ar trebui să constituie el însuşi, prin complexitatea pe care o presupune, obiectul de studiu al unei cercetări independente, care să se efectueze în perspectivă diacronică[30]. În secțiunea de față ne limităm la a schița o

[30] Este, de fapt, ceea ce intenționăm să întreprindem în studii viitoare, ce vor fi consacrate analizei lingvistice a textului bisericesc.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

posibilă metodologie de analiză a *neologiei* în textul biblic românesc, într-o dublă perspectivă comparativă: sincronică (ortodox vs catolic vs protestant, ediţiile menţionate), respectiv diacronică (etapa actuală vs etapa limbii române vechi).

Începem discuţia cu termenii consemnaţi în versiunea ortodoxă a textului biblic, incluzând aici şi textul de la Ierusalim, pentru care am înregistrat numărul cel mai mic de termeni neologici, toţi prezenţi şi în BO.

Termenii neologici ocurenţi în textul ortodox sunt explicaţi adesea în sursele lexicografice româneşti prin latina savantă şi printr-un idiom romanic – franceza (cf. *adulter, inscripţie, cohortă*) şi (mai puţin invocată) italiana (cf. *invidie*). În unele situaţii, etimonul latino-romanic figurează în sursele lexicografice româneşti alături de cel grecesc (cf. *alabastru, demon, filacteriu*), în alte cazuri (inferior reprezentate numeric) admiţându-se exclusiv latina cultă (cf. *a elibera* sau *rege*). Rezultă din cele menţionate că în dicţionarele româneşti se recurge relativ frecvent la principiul *etimologiei multiple. Acceptarea etimonului grecesc* într-o serie de situaţii, *alături de forma latino-romanică,* poate fi interpretată în două sensuri, ce corespund, de fapt, celor două situaţii principale identificabile în limitele inventarului neologic delimitat: a) termenul grecesc se află la baza unei forme latine, care a fost împrumutată într-un anumit număr de limbi romanice occidentale, dintr-o astfel de sursă pătrunzând în româneşte şi b) termenul respectiv a pătruns în română direct din limba greacă (medio- sau neogreacă), într-o etapă mai veche, fiind dublat, în epoca modernă, de un împrumut latin/ romanic, având la bază acelaşi cuvânt grecesc (de altfel, într-o serie de cazuri, variantele existente – consemnate de regulă în sursele lexicografice – pentru un anumit termen indică, graţie particularităţilor fonetice, calea, directă sau mediată, de pătrundere a împrumutului respectiv în româneşte (cf. *infra*, de exemplu, *alavastru/ alabastru, dimon/ demon, filacteriu/ filacter*(*ă*), *pretor/ pretoriu*). Astfel, putem spune că dicţionarele reflectă o „etimologie completă", în sensul reunirii tuturor soluţiilor etimologice ce pot fi luate în calcul în explicarea prezenţei unui anumit termen în limbă[31]. Cu totul altfel (sau, în orice caz, nu identic) stau lucrurile când se pune problema definirii etimologice... „contextuale", mai exact a unei etimologii „relative", dictată de o serie de aspecte ce se impun a fi luate în considerare într-un *caz particular* cum este, bunăoară, şi textul bisericesc (biblic) modern, un text „de rangul doi", o „literatură secundară", expresie în speţă a unui *act* (*cult, livresc*) *de traducere*, în consecinţă o scriere tributară unui... original (fie greco-slavon, fie latino-romanic, în funcţie de textul la care ne referim: ortodox sau catolic). Problema „filiaţiei" este, aşadar, strâns legată de problema originalului, aceiaşi termeni (neologici?) regăsibili deopotrivă – în cazul nostru – în toate cele patru versiuni luate în discuţie, fiind susceptibili de a primi o explicaţie etimologică distinctă. În continuare vom avea ocazia de a vedea în ce măsură se susţin sau nu afirmaţiile noastre teoretice.

[31] Din nefericire însă, aceasta nu reprezintă o regulă (a se vedea în acest sens o serie de situaţii în care un dicţionar optează pentru o *anume* etimologie, căreia îi sunt circumscrise *toate* variantele consemnate).

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

Lunatic este un prim termen susceptibil de a fi încadrat diferit din punct de vedere etimologic în funcție de versiunea biblică pe care o avem în vedere. Astfel, foarte probabil, în textul ortodox (BO), termenul menționat reprezintă continuatorul lat. *lunaticus,* deci termenul moștenit. Privirea comparativă diacronică susține fenomenul de „continuitate lingvistică" în acest caz: *lunatic* este termenul utilizat *în mod constant în româna veche* în textele religioase biblice (se poate vorbi, deci, despre o *tradiție*), sub forma *lunatec,* așa cum o demonstrează ocurențele reperate de noi în BIBLIA 1688 *passim* (ex.: 4:24) sau în NTB *passim* (ex.: 4:24) (a se vedea și ES 3b., *apud* TDRG [II])[32]. În BB forma veche (*lunatec*)[33] coexistă cu cea evoluată fonetic – *lunatic* (cf., de exemplu, BB 4:24, capit. 17, 17:4). În textul catolic este destul de probabil ca *lunatic* să reprezinte „transpunerea" termenului *lunatique* din originalul francez pe care s-a lucrat. Astfel, textul religios (biblic), mai exact actul de traducere a acestui tip de text, a putut reprezenta *una dintre căile* prin care *lunatic* a intrat (și) prin filieră cultă în limba română, „întărind" poziția lexemului moștenit (*lunatec*).

De asemenea, *demon* trebuie să fi fost „preluat" ca atare de textul catolic din originalul francez (deși, ca și în cazul anterior, lexemul exista în limba română, de data aceasta în calitate de împrumut mai vechi din greacă, cf. *dimon*). Însăși forma termenului menționat (*demon,* nu *dimon*) pledează în favoarea unui împrumut latino-romanic (cf. *supra*, **2.1.**, nota 12). Verificarea ocurențelor acestui termen în limba veche susține absența lexemului în discuție din scrisul vechi biblic românesc – textul evanghelic (în speță, TC (v. Indice), BIBLIA 1688 *passim* (ex.: 9:33) NTB *passim* (ex.: 9:33) și BB *passim* (ex.: 7:22)), texte în care corespondentul lexico-semantic al lui *demon* este cuvântul moștenit *drac* (în consecință, și din această perspectivă putem cataloga drept „inovație lexicală" apelul la termenul *demon* în textul biblic supus investigației). Termenul (sub forma *dimon*) este atestat însă în alte tipuri de texte religioase, bunăoară în cazanii[34] (cf. 1642 CAZ. GOV., *apud* TDRG [II]), unde trebuie să fi pătruns din slava bisericească/ greacă. Prin urmare, avem un alt exemplu de termen care a fost „împrumutat de două ori": într-o etapă

[32] Precizăm că ocurențele termenilor neologici din BO au putut fi urmărite, în unele cazuri, *in extenso,* fie pe baza *Indicelor de cuvinte* incluse în ediția respectivă (este cazul *Tetraevanghelului* coresian și al *Bibliei de la Bucureşti,* primele cinci părți), fie beneficiind de informațiile oferite de baza de date în format electronic, pusă la dispoziție de sectorul de Lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" (este vorba despre *Noul Testament de la Bălgrad*). Verificarea ocurențelor acestor termeni neologici în *Evanghelia după Matei* în BIBLIA 1688 a fost realizată pe baza textului original. În cazul textului de la Blaj (*Evanghelie de la Matheiu*), eventualele ocurențe au fost urmărite prin intermediul informației furnizate de Indicele de cuvinte (p. 380–427).

[33] Cf. și alți termeni din fondul lexical moștenit, de pildă, *sălbatic* sau *zănatic*, care au circulat în româna veche sub forma *sălbat**e**c* (< lat. *salvaticus*), respectiv *zănat**e**c* (< lat. *dianaticus*).

[34] Apelul la *dimon* (vs *drac*) poate fi expresia unei inovații lexicale în textul cazaniei (text didactic), comparativ cu textul biblic, aspect ce susține (și el) posibilitatea realizării unei ierarhizări a textelor circumscrise literaturii bisericești, în funcție de gradul mai mic sau mai mare de conservatorism.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

veche, din sl. bis./ gr., într-o etapă modernă – din limba franceză. Aşa cum remarcam *supra*, criteriul etimologic (semnificativ pentru o anumită cronologie a împrumuturilor lexicale într-o limbă) *nu trebuie însă absolutizat* în catalogarea unui termen sau altul ca ilustrativ pentru fenomenele de *conservare* (*continuitate*) vs *inovație lingvistică* (*neologie*). Mai exact, acest criteriu nu trebuie să anuleze „din start"... statutul neologic al unui termen în interiorul unei limbi. Astfel, *demon,* element lingvistic relevant pentru o „cultură religioasă", termen prezent în multe limbi ale lumii, poate fi considerat, din această perspectivă, reprezentativ pentru fenomenul „neologiei".

Alabastru este atestat în vechiul scris biblic (cf. BB, NTB 26:7*;* cf. şi BIBLIA 1688), însă sub forma *alavastru* (de orgine greacă, cf. TDRG [I]), un dublet etimologic pentru *alabastru,* formă regăsibilă în textul biblic modern, unde trebuie să fi intrat din latina savantă sau/ şi din italiană.

Filacter(*iu*) nu apare în textele biblice vechi consultate de noi, unde am găsit termenul moştenit *fruntări* < lat. *frontalem* sau **fruntarium* (cf. „...că-şi lărgesc *fruntările*...", BB 23:5; cf. şi NTC)[35], respectiv *advar* (BIBLIA 1688 23:5). Cât priveşte încadrarea etimologică a acestui termen (v. şi *supra*, **2.1.**), se impune să admitem, pe de o parte, soluția neolatină, mai exact franceză, pentru varianta *filacter*(*ă*), pe de altă parte – latina savantă, în care trebuie să-şi afle originea forma *filacteriu.* Etimonul (neo)grecesc, menționat în unele dintre dicționarele consultate (şi care, de bună seamă, trebuie avut în vedere în alte situații), nu este valabil în cazul discuției de față: absența termenului menționat din textele biblice vechi (şi din această perspectivă putându-se accepta statutul de „inovație lexicală" pe care îl are *filacter*(*iu*) în literatura biblică actuală), respectiv forma consemnată în cele patru versiuni biblice luate în considerare[36] constituie argumente în acest sens.

Legiune este o inovație lexicală (de influență latino-romanică) prin raportare la limba textului biblic (evanghelic) vechi, unde apare *legheon* (TC, cf. Indice, 366; BIBLIA 1688 26:53; NTB 26:53 ş.a.), un dublet etimologic (explicabil prin greacă sau/ şi vechea slavă) al celui dintâi, respectiv *întunearece* (cf. BB 26:53).

Un alt termen interesant de prezentat din perspectiva discuției noastre este *pretoriu*, atestat la Coresi, TC (cf. Indice, 388) şi în NTB[37] 27:27 ş.a. (cf. baza de date electronică) sub forma *pretor,* lipsind în schimb din celelalte texte biblice consultate, unde este utilizat *divan* (în BIBLIA 1688 şi în BB 27:27). La Coresi termenul provine fără nicio îndoială din sl. bis. *pretorŭ*, în timp ce forma ocurentă în versiunile biblice actuale (cf. *pretoriu*) reprezintă un împrumut în context latino-romanic (cf. lat. *pretorium*).

[35] La Coresi, TC, nu apare nici *fruntar*, termen de altfel atestat de-abia în secolul următor (TDRG [II]).

[36] În textul biblic actual am întâlnit exclusiv pl. *filacterii,* căruia nu-i poate corespunde sg. *filacterion*, reflexul (neo)grecesc al termenului în discuție în limba română.

[37] Text în care *pretor* apare în alternanță cu *polată.*

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

Alte paralelisme între scrisul biblic actual (în speță, ortodox) şi cel vechi relevă caracterul inovator al celui dintâi text: *adulter* (BO 5:27) / *a curvi* (BB 5:27; NTB), *a preacurvi* (BIBLIA 1688 5:27); *rege* (BO 10:18) / *crai* (BB, NTB), *împărat* (TC, BIBLIA 1688); *inscripție* (BO 22:20) / *scrisoare* (BB), *scriptură* (NTB, BIBLIA 1688); *templu* (BO 23:35) / *besearecă* (în toate cele patru texte vechi consultate); *a elibera* (BO 27:15) / *a slobozi* (în toate cele patru texte); *invidie* (BO 27:18) / *pizmă* (în toate cele patru texte) ş.a.

Caracterul inovator al textului protestant iese foarte bine în relief dacă îl raportăm lingvistic nu numai la versiunea biblică de cult ortodox, ci şi la texte reprezentative din epoca veche a limbii române. Am urmărit, în acest sens, paralelismele lexicale din BP şi NTB[38]; le menționăm în ordinea excerptării faptelor lingvistice din cele două texte[39]: *genealogie* (BP 1:1) / *neam* (NTB); *a expune public* (1:19) / *a vădi*; *paralitic* (4:24) / *slăbănog*; *cauză* (5:10) / *pentru*; *a insulta* (5:11) / *a huli*; *a practica* (5:19) / *a face*; *ofițer* (5:25) / *slugă*; *divorțat* (5:32) / *lăsat*; *a insulta* (5:44) / *a năpăstui*; *perlă* (7:6) / *mărgăritar*; *febră* (8:14) / *friguri*; *hemoragie* (9:20) / „(muiare) căriia-i curia sânge”; *a saluta* (10:12) / *a ura bine*; *prudent* (10:16) / *înțelept*; *generație* (11:16) / *neamure*; *satan* (16:23) / *satană*; *viziune* (17:9) / „ce ați văzut”; *taxă* (17:24) / *didrahmă*; *motiv (*19:3) / *vină*; *administrator* (20:8) / *viiaş*; *autoritate* (20:25) / *putere*; *a se indigna* (21:15) / *a se mânia*; *viticultor* (21:34) / *lucrător*; *prozelit* (23:15) / „să facă den păgân jidov”; *epidemie* (24:7) / *ciume* (24:8); *parfum* (26:7) / „cu unsoare de mult preț; *guvernator* (27:2) / *deregătoriu*; *a condamna* (27:3) / „a giudeca pre moarte” ş.a.

Nu mai insistăm asupra versiunii catolice căreia originalul francez trebuie că i-a oferit cu generozitate terenul propice de cultivare a neologicului. De altfel, termenii excerptați din această versiune se raportează din punct de vedere etimologic (cf. informațiile din dicționarele consultate), în mod covârşitor la franceză, limbă văzută, în conformitate cu principiile care au stat la baza întocmirii inventarelor noastre, drept sursă directă (cf. *sandală, perfidie, jandarm, concubinaj, demnitar, ofrandă, discuție, a achita, motiv, a proveni, prostituată, invita*(*t*), *sală, a se menține* ş.a.), respectiv la franceză şi la latină (cf. *genealogie, deportare, profet, a se informa, public, activitate, reparat, discipol, cauză, a insulta, candelabru, act, adulter, corp, perlă, tribunal, a compara, contemporan, balenă, a se scandaliza, a decapita, latrină, eunuc, administrator* ş.a.).

Rezultă, din analiza întreprinsă, faptul că, deşi neologia se poate admite, în etapa actuală de dezvoltare a variantei bisericeşti a românei literare, şi pentru versiunea biblică ortodoxă, ea reprezintă fără îndoială o coordonată definitorie pentru textele de confesiune protestantă şi, mai ales, catolică.

[38] Nici în BIBLIA 1688 (primele cinci părți, cf. Indicele de cuvinte) nu am înregistrat aceşti termeni neologici.

[39] Precizăm că nu mai luăm în discuție termeni precum *demon, inscripție, templu, alabastru* ş.a., deja discutați pentru BO şi BI.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Izvoare

BB = *Biblia Vulgata.* Blaj 1760–1761 (vol. V) [Indice, p. 380–427] [ediție realizată sub egida Institutului de Istorie „George Barițˮ din Cluj-Napoca], Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

BI = *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, Ierusalim, Societatea Biblică, 1980.

BIBLIA 1688 = *Biblia de la Bucureşti* (1688), în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Pars I (*Genesis*) [Indice, p. 365–454], Iaşi, Editura Universității „Al. I. Cuzaˮ, 1988; Pars II (*Exodus*) [Indice, p. 230–302], 1991; Pars III (*Leviticus*) [Indice, p. 205–258], 1993; Pars IV (*Numeri*) [Indice, p. 212–276], 1994; Pars V (*Deuteronomium*) [Indice, p. 246–332], 1997 (volum întocmit de: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Corneliu Dimitriu, Elsa Lüder, Paul Miron, Marietta Ujică).

BO = *Biblia sau Sfânta Scriptură* (tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul B.O.R., cu aprobarea Sf. Sinod), Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1988.

BP = *Biblia sau Sfânta Scriptură. Vechiul şi Noul Testament*, GBV, 1990 (ed. I:1989).

NTB = *Noul Testament de la Bălgrad (1648)*, Alba Iulia, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, 1998.

NTC = *Noul Testament* [tradus şi adnotat de Pr. Dr. Emil Pascal], Paris, Éditions du dialogue, Société d'Éditions Internationales, 1992 (ediția a patra).

TC = *Tetraevanghelul lui Coresi* (Braşov 1560–1561) comparat cu *Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti* (1574) [ediție alcătuită de Fl. Dimitrescu] [Indice, p. 299–423], Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963.

CDDE = Ion Aurel Candrea, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine* (A - putea) (în colaborare cu Ovid Densusianu) [ediție îngrijită şi Prefață de Gr. Brâncuş, Bucureşti, Editura Paralela 45, 2003], [Bucureşti], 1907–1914.

CDER = Al. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române* [ediție îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinți şi Magdalena Popescu Marin], [Bucureşti], Editura Saeculum I.O., 2007.

DEX 1998 = *Dicționarul explicativ al limbii române,* [Bucureşti], Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordanˮ, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

DÎL-R = Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421–1760)*, [Bucureşti], Editura Ştiințifică, 1992.

MDA [I] = *Mic dicționar academic* (A–ME), [Bucureşti], Editura Univers Enciclopedic, 2010.

MDA [II] = *Mic dicționar academic* (MI–Z), [Bucureşti], Editura Univers Enciclopedic, 2010.

DN = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme,* [Bucureşti], Editura Academiei Române, 1986.

MDN = Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme* [ediție revăzută, augmentată şi actualizată], [Bucureşti], Editura Saeculum, 2008.

PEW = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, [Heidelberg], Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1905.

REW = Wilhelm Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch,* [Heidelberg], Carl Winter. Universitätverlag, 1972.

TDRG [I] = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, Band I (A–C), Otto Harrassowitz. Wiesbaden, 1986.

TDRG [II] = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, Band II (D–O), Otto Harrassowitz. Wiesbaden, 1988.

TDRG [III] = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, Band III (P–Z), [Cluj-Napoca], Clusium, 2005.

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

Lucrări de referință

Groza 2008 = Liviu Groza, „Expresii franţuzeşti vechi şi învechite folosite în româna contemporană”, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică*, Bucureşti (28–29 noiembrie 2008), Editura Universității din Bucureşti, 2008, p. 235–242.
Irimia 1999 = Dumitru Irimia, *Introducere în stilistică*, Iaşi, Polirom, 1999.
Puşcariu 1976 (I) = Sextil Puşcariu, *Limba română. Privire generală*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976.
Teleoacă 2012a = Dana-Luminița Teleoacă, „Aspecte lexicale conservatoare în textul biblic actual (*Evanghelia după Matei*)”, în *Limba română: direcții actuale în cercetarea lingvistică* (II) [Actele celui de-al 11-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică], Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2012, p. 167–177.
Teleoacă 2012b = Dana-Luminița Teleoacă, „Observații asupra vocabularului a două texte contemporane de rugăciune”, în *Lucrările celui de al patrulea Simpozion Internațional de Lingvistică* [*Convergențe lingvistice*], Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2012, p. 267–276.

UNE APPROCHE POSSIBLE DU FOND LEXICAL NÉOLOGIQUE DANS LE TEXTE ECCLÉSIASTIQUE MODERN

(Résumé)

L’approche du problème du *conservatisme* linguistique d’un texte (ecclésiastique) uniquement du point de vue des phénomènes archaïques de langue n’est qu’une approche unilaterale; c’est pourquoi il faut nécessairement ajouter à ce type de démarche l’opération d’investigation du ‘néologique’ dans un certain texte religieux. Dans notre étude – une recherche comparative synchronique (‘orhodoxe / catholique / protestant’) – on s’est intéressé au problème de la distribution particulière des unités lexicales néologiques dans chacune des versions bibliques prises en discussion, démarche à traves laquelle nous avons essayés d’ébaucher un possible modèle méthodologyque appliquable à l’analyse du ‘néologique’ dans le texte religieux (biblique), un modèle qui permette la dissociation entre les faits lexicaux de *continuité linguistique*, d’une part, et les phénomènes *d’innovation linquistique*, d’autre part.

Cuvinte-cheie: biblic, comparativ, neologic, inovație lingvistică, continuitate lingvistică.

Mots-clé: biblique, comparatif, néologique, innovation linguistique, continuité linguistique.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
danielateleoaca@gmail.com

BDD-A20046 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)